

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะการละครเป็นเสมือนกับศาสตร์แห่งการเล่าเรื่องโดยอาศัยการผสมผสานองค์ประกอบทางศิลปะหลากหลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งมีความพิเศษเฉพาะสำหรับศาสตร์ด้านนี้คือ การเข้าไปแตะต้องในแทบทุกมิติสัมผัสการรับรู้ของผู้ชม ไม่ว่าจะเป็นทางสัมผัสสัมผัสที่รับรู้ได้จากภายนอก เช่น สายตาผู้ชมที่มองเห็นการเคลื่อนไหว ลีลา อากัปกริยาของตัวแสดง เสื้อผ้า อีกทั้งองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ที่ถูกจัดวางอย่างงดงามภายในพื้นที่แสดง รวมถึงสัมผัสที่รับรู้ได้ผ่านการรับฟัง เช่น บทสนทนาระหว่างตัวละคร เสียงขับร้องและดนตรีประกอบการแสดง หรือแม้กระทั่งการแทรกสอดที่เกิดขึ้นอย่างไม่ได้ตั้งใจระหว่างการแสดงอันทำให้คนดูสามารถรับรู้ได้ถึงระยะห่างทางสุนทรียะในละคร อย่างเช่น เสียงตัวไม้ของเครื่องดนตรีที่แปร่งแปลกเพี้ยนไม้ หรือเสียงรบกวนจากผู้ชมแถวถัดไป สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ชมรำลึกได้ในภาวะที่เกิดอารมณ์ร่วมกับการแสดงเบื้องต้นว่าสิ่งนั้นเป็นเพียงภาพมายาที่จำลองขึ้นอย่างสมจริง นอกจากสัมผัสสัมผัสภายนอกที่ละครสามารถเข้าถึงการรับรู้ของผู้ชมแล้วนั้นยังมีในส่วนขององค์ประกอบละครที่เข้าไปถึงการรับรู้ภายในที่ก่อให้เกิดสุนทรียะภายในใจ อันได้แก่ ความเพลิดเพลิน การตระหนักรู้ถึงข้อคิด สัจธรรม และสิ่งสูงสุดคือการรับรู้ภายในใจผู้ชมที่ละครเข้าไปเยียวยารักษาในส่วนที่ลึกสุดหรือชำระล้างในจิตใจของผู้ที่ได้ชม

อริสโตเติลบิดาแห่งปรัชญาและการละครได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง "Poetics" ถึงองค์ประกอบของละคร 6 ประการ ที่ก่อให้เกิดละครเรียงตามลำดับความสำคัญ นั่นคือ (นพมาศศิริภาวะ, 2525 : 247, เด่นดวง พุ่มศิริ, 2527:35 ,สุรพล วิรุฬห์รักษ์,2547:97)

1. โครงเรื่อง (Plot)
2. ตัวละคร (Character)
3. แนวคิด (Thought)
4. การใช้ภาษา (Diction)
5. เพลง/ดนตรี (Song)
6. ทัศนภาพ (Spectacle)

แม้ว่าการกล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนภาพ (Spectacle) ศิลปะในการสร้างภาพให้ปรากฏบนเวทีอันมีความหมายรวมถึงองค์ประกอบของ ฉาก เวทีและการจัดพื้นที่แสดงซึ่งเป็นหนึ่งในหลายองค์ประกอบของละครที่รับรู้ได้จากโสตสัมผัสภายนอกที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนั้น จะถูกจัดลำดับความสำคัญเอาไว้ในส่วนท้ายสุด ในขณะที่องค์ประกอบละครซึ่งผู้ดูสามารถรับรู้ได้จากภายใน อันได้แก่ โครงเรื่องหรือแนวคิดนั้นถูกจัดลำดับความสำคัญเอาไว้ในขั้นต้น แต่เราก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการจัดองค์ประกอบของฉากเวทีหรือพื้นที่แสดงที่เหมาะสมนั้น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมต่อความหมายของตัวเรื่อง หรือนำไปสู่จุดเปิดเรื่องในแต่ละฉากที่จะช่วยให้ความจริงในตัวละครนั้นปรากฏอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และสนับสนุนให้ทั้งผู้แสดงและคนดูเกิดพลังแห่งความเชื่อต่อละครร่วมกันในตลอดช่วงเวลาการแสดง ดังนั้นองค์ประกอบของพื้นที่ในการแสดง ฉากและเวทีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจตัดออกได้

ปัจจุบันการเรียนการสอนด้านศิลปะการละคร และการสร้างสรรค์ของศิลปินที่ผลิตผลงานละครร่วมสมัย ทำให้เกิดการรวบรวมองค์ความรู้เป็นแนวคิดในการนำเสนอละครที่หลากหลาย โดยอาจแบ่งรูปแบบการนำเสนอออกเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ

1. แนวเหมือนจริงอย่างชีวิต (realistic หรือ representational)

องค์ประกอบต่างๆในฉากของแนวเหมือนจริงอย่างชีวิตนั้น เน้นความเหมือนจริงอย่างเช่นในชีวิตประจำวันของเรา หรือมีการเลือกคัดสรรเอาเพียงบางองค์ประกอบของฉากที่สมจริงซึ่งมีคุณสมบัติที่สามารถสื่อความหมายสำคัญในแต่ละฉาก แนวแนวเหมือนจริงนี้ยังสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามลำดับของความสมจริง นั่นคือ แนวธรรมชาตินิยม (naturalism) , แนวสังคมนิยมที่เรียบง่าย (Simplified realism) และสุดท้ายคือ แนวเสนอแนะ (suggestivism)

2. แนวไม่เหมือนจริง (non-realistic หรือ presentational)

แนวไม่เหมือนจริงเป็นลักษณะการนำเสนอที่แสดงให้เห็นว่าทุกอย่างเป็นการแสดงไม่มีอะไรที่เหมือนจริง ไม่ว่าจะเป็นท่าทาง คำพูด ลีลา เสียงดนตรี เพลง ฉาก แสง เครื่องแต่งกาย ล้วนห่างไกลจากความเป็นจริงที่เราเห็นในชีวิตทั้งสิ้น เช่น นาฏศิลป์ ละครเพลง ละครร้อง ละครรำ ลิเก โขน หรือเรื่องราวจินตนิยาย พงศาวดาร ละครกรีกใสน้ำอากาศ โอเปร่า เป็นต้น ในการนำเสนอของรูปแบบแนวไม่เหมือนจริงจะใช้แนวแอบสแตรกชั่น

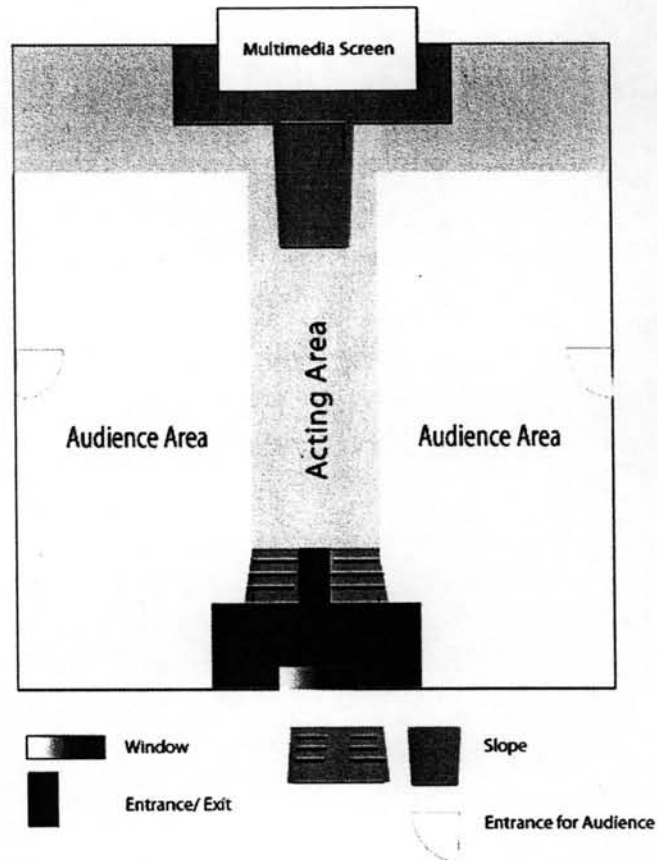
(abstraction) กล่าวคือ ลักษณะและรูปแบบที่เป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม การออกแบบและการสร้างฉากอาจใช้สัญลักษณ์บางอย่างที่สากลแทนนามธรรม หรืออาจมีสีสันรูปร่าง ที่บิดเบี้ยว ผิดเพี้ยนไปจากของจริง ละครแนวไม่เหมือนจริงนี้มีแนวทางในการนำเสนอหลายรูปแบบมากกว่าแนวสัจนิยมหรือแนวเหมือนจริง อันได้แก่ แนวแบบแผน (stylization), แนวสัญลักษณ์นิยม (symbolism), แนวเอ็กเพรสชันนิสม์ (expressionism), แนวเอปิก (epic theatre), แนวเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์ (existentialism), แนวแอบส์ลูร์ด (absurd) และแนวอื่นๆ เช่น คอนสตรัคทีวิสม์ (constructivism) เป็นต้น (มัทนี รัตนิน, 2546 : 189-196)

จากแนวทางการนำเสนอละครที่มีความหลากหลายทำให้บทบาทของฉากในละครร่วมสมัยมีหน้าที่อันหลากหลายมากขึ้นกว่าเป็นเพียงการบ่งบอกให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงสถานที่และกาลเวลา หากแต่ยังสามารถสร้างบรรยากาศของเรื่องราวอีกทั้งกำหนดขอบเขตทิศทางการเคลื่อนไหวที่สื่อความหมายของนักแสดง แสดงแนวทางการนำเสนอ (Style) หรือแสดงถึงแนวคิดหลักของเรื่องอันช่วยให้องค์ประกอบทั้งหมดเกิดเป็นพลังให้ผลรวม (Total Effect) ของละคร

ตัวอย่างของละครที่ใช้ฉากในการสื่อแนวคิดหลัก คือ ละครเรื่อง "ซูลีไทเฮา" ที่สร้างสรรค์การแสดงโดยภาควิชาศิลปะการละคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ.2524 ซึ่งใช้องค์ประกอบของฉากสื่อความถึงแนวคิดหลักของเรื่องด้วยผ้าสีแดงผืนใหญ่ห้อยจากเพดานเป็นรูปหงส์บินอยู่เหนือมังกร แสดงแนวคิดหลักของหญิง (ฮองเฮา=หงส์) ที่มีอำนาจเหนือชาย (จักรพรรดิ=มังกร) ซึ่งนำไปสู่หายนะของราชวงศ์แมนจู เป็นต้น (มัทนี รัตนิน, 2546 : 50)

ผลงานของคณะละครเวทีร่วมสมัยที่ตกผลึกในประสบการณ์การสร้างสรรคงานที่สะท้อนความคิดต่อสังคมการเมือง ซึ่งในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมา ได้มีการนำละครเวทีที่สะท้อนเหตุการณ์สังคมนการเมือง 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งกำกับการแสดงโดยอาจารย์คำรณ คุณะดิลก โดยละครเวทีเรื่อง "ความฝันกลางเดือนหนาว" นี้ เป็นการร้อยเรียงบางตอนของบทละคร 4 เรื่อง อันได้แก่ "ผู้ฝันอันยิ่งใหญ่" (Man of La Mancha), "หมอผีครองเมือง" (The Crucible), "ผู้บริสุทธิ์" (The Justice) และ "ความตายและหญิงสาว" (Death and the Maiden) เข้าด้วยกัน โดยละครได้มีกลวิธีในการกล่าวถึงเหตุการณ์เดือนตุลาคม โดยไม่ได้เดินเรื่องผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อย่างตรงไปตรงมา หากแต่เป็นการนำเสนอภาพของเหตุการณ์ดังกล่าวในอีกมิติหนึ่งผ่านละครทั้ง 4 เรื่อง ที่ถูกปะติด (collage) ร้อยเรียงเหตุการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกันภายใต้กรอบ

และทิศทางของเหตุการณ์เดือนตุลาคม ซึ่งคนดูสามารถรับรู้ถึงสารของละครที่ซ่อนอยู่ได้แม้จะไม่ได้มีการพูดถึงประเด็นสังคมการเมืองโดยตรง ทั้งนี้ได้มีแนวทางในการนำเสนอที่ร่วมสมัยโดยใช้พื้นที่การแสดง ที่ดัดแปลงภายในโรงละคร ของ สถาบันปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นรูปแบบ Experimental Theatre ได้อย่างน่าสนใจ อีกทั้งมีการใช้รูปแบบของสื่อสมัยใหม่ เช่น มัลติมีเดีย ประกอบในการสร้างสรรค์งาน

ภาพที่ 1 แสดงแผนผังการจัดวางพื้นที่การแสดงของละครเวทีเรื่อง "ความฝันกลางเดือนหนาว"

ภาพที่ 2 - 3 การแสดงจริงละครเวทีเรื่อง "ความฝันกลางเดือนหนาว"

การออกแบบของพื้นที่การแสดงเรื่อง“ความฝันกลางเดือนหนาว” นี้ นับว่ามีการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในการสื่อความหมาย เช่น ระดับสูงต่ำของเวทีทั้งสองฟาก ซึ่งใช้สื่อความหมายถึงอำนาจที่อยู่เหนือประชาชน อีกทั้งการกำหนดตำแหน่งให้ตัวละครที่เป็นชายผู้เสียสติปรากฏอยู่บริเวณหน้าต่างเหนือระดับของพื้นที่เวทีสูงสุด เพื่อเป็นการสื่อถึงบุคคลที่หลุดออกนอกรอบของอำนาจ ไม่ยอมให้ตนเองตกอยู่ภายใต้อำนาจปกครอง เป็นต้น รวมถึงมีการฉายมัลติมีเดีย ที่เป็นภาพเหตุการณ์ตุลาคม ที่คู่ขนานไปกับภาพการแสดงที่มีการนำทละครทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวมาเรียงร้อย ซึ่งทำให้ผู้ชมทราบถึงประเด็นที่ศิลปินต้องการสื่อสารโดยไม่ได้ผ่านละครแบบตรงไปตรงมา หากแต่ตีความจากกลวิธีการเล่าเรื่องที่ประกอบกันขึ้นระหว่างภาพของการแสดงที่คู่ขนานไปกับการฉายภาพ ดังกล่าว

รูปแบบของการฉากและเวทีการแสดงในปัจจุบันจึงไม่เป็นเพียงแค่ว่ารูปแบบที่แบ่งพื้นที่ ขอบเขตระหว่างคนดูและตัวแสดงอย่างที่เคยเป็นมา อย่างเวทีประเภท โพรซิเนียม (Proscenium theatre) หรือ ทรัสต์ (Thrust -Stage Theatre) ทั้งนี้ยังมีรูปแบบอื่นๆ เช่น เวทีแบบอะรีนา (Arena-stage theatre) ซึ่งคนดูนั่งล้อมรอบนักแสดงทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้ในทุกมิติ หรือเวทีแบบแนวทดลอง (Experimental theatre) ที่ปรับพื้นที่ตามลักษณะการแสดง ผู้ชมจึงได้รับความรู้สึกในการชมมากกว่าการเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ แต่ยังสามารถรู้สึกร่วมเป็นเสมือนหนึ่งนั่งอยู่ในเหตุการณ์ระหว่างช่วงการแสดงด้วย

ในอีกด้านหนึ่งนอกจากละครในรั้วสถาบันการศึกษา ยังมีการพัฒนาของละครเวทีภายนอกสถาบันในเชิง ประโยชน์ทางธุรกิจ การรณรงค์หรือการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น “แดสเอนเตอร์เทนเมนต์” คณะละครในรูปแบบพาณิชย์ หรือ “กลุ่มมะขามป้อม” ที่มีบทบาทในพัฒนาชุมชน ฯลฯ การจัดการแสดงจึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์พื้นที่ ฉาก และองค์ประกอบด้านต่างๆ ของละคร ซึ่งถูกปรับเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์ บทบาทของละครนั้นๆ ที่มีต่อสังคม ทำให้การแสดงมิได้จำกัดอยู่เพียงแคในโรงละครเพียงเท่านั้น อาจอยู่ในรูปของละครเร่ (Street Theatre) ที่เข้าไปแสดงตามชุมชนแออัด หรือ แสดงตามร้านอาหารเพื่อความบันเทิง หรือในรูปแบบการเปิดตัวสินค้า นิทรรศการในห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

ในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องในทุกแวดวงรวมถึงการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง จึงมีการนำสื่อผสมสมัยใหม่ที่เรียกว่า "มัลติมีเดีย" อันเป็นเทคโนโลยีซึ่งได้รับการเผยแพร่จากตะวันตก มาใช้แทนฉากที่เคยมีรูปแบบเป็นวัตถุ สิ่งของ หรือใช้มัลติมีเดีย เป็นส่วนหนึ่งในสร้างอารมณ์ร่วม และจินตนาการของผู้ชมในกระบวนการสื่อสารการแสดงเพิ่มมากขึ้นด้วย เริ่มต้นในช่วงแรกที่มีการเริ่มนำภาพนิ่งหรือสไลด์ (Slide) มาประกอบการแสดง อย่างเช่น เรื่อง "ร่ายพระไตรปิฎก(2538)" ซึ่งนำเสนอแนวคิดด้านพุทธปรัชญา ที่จัดการแสดงขึ้นโดยคุณภักทราวดี มีชูธน จวบจนในปัจจุบันที่นำมาใช้กับละครเวทีซึ่งจัดการแสดงโดยบริษัทที่มีจุดยืนเชิงพาณิชย์อย่างเช่นบริษัทเอ็กซ์แอกต์ (X'act Co.,Ltd) ที่นำเทคโนโลยีของมัลติมีเดียเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการนำเสนอละครเพลงเรื่อง "ทวิภพ เดอะ มิวสิคคัล" ในปี พ.ศ. 2548-2549 ที่ผ่านมา

กระแสของละครเวทีในปัจจุบันอาจมีการตอบรับที่มากขึ้นจากผู้ชม ด้วยการเกิดคณะละครที่มีรูปแบบหลากหลาย และวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ละครมากมาย แต่ก็ไม่อาจเทียบได้กับกระแสของภาพยนตร์และโทรทัศน์ คณะละครต่างๆ ส่วนประสมกับปัญหาในด้าน การยอมรับต่ออาชีพ ปัญหาเชิงเศรษฐกิจ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงผู้ชม อีกทั้งขาดทุนทรัพย์ในการจัดหาพื้นที่แสดงผลงาน เนื่องจากเป็นเพียงคณะละครเล็กๆ ที่รวมกลุ่มขึ้นด้วยความรักในวิชาชีพการละคร มิได้มีทุนมากเหมือนอย่างบริษัทที่มีรูปแบบจัดการแสดงขึ้นในเชิงพาณิชย์อย่างครบวงจร จากปัญหาที่กลุ่มคณะละครเหล่านี้ล้วนพบเจอจึงเป็นที่มาของแนวความคิดในการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นเครือข่ายความร่วมมือของคณะละครต่างๆ แทนที่จะดำเนินงานและมีการบริหารจัดการเพียงลำพัง สิ่งหนึ่งที่เป็นนวัตกรรมของการจัดตั้งเครือข่ายละครนี้ คือ "งานเทศกาลละครกรุงเทพ" (Bangkok Theatre Festival) ซึ่งจัดโดย "เครือข่ายละคร" ในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี สำหรับในปี พ.ศ. 2549 นี้ ถือเป็นการจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 5 นับตั้งแต่มีจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งในครั้งนั้นเป็นดังปรากฏการณ์ครั้งสำคัญที่มีผู้เข้าร่วมชมงานถึงกว่า 40,000 คน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเป็นการแสดงออกถึงพลังการมีส่วนร่วมของศิลปินร่วมสมัยที่สร้างสรรค์ผลงานงานด้านการละครหรือสื่อสารการแสดงจากทั่วประเทศร่วมกัน และเปิดโอกาสให้ศิลปินได้มีพื้นที่ในการแสดงผลงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อมีโอกาสพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในบริเวณที่จัดให้ศิลปินแสดงผลงานคือ สถานที่ต่างๆ ภายในประชาคมบางลำภู อันได้แก่ เวทีกลางแจ้งบริเวณป้อมพระสุเมรุ , สวนสาธารณะโดยรอบของสวนสันติชัยปราการณ โดยเฉพาอย่างยิ่งพื้นที่การแสดงที่น่าสนใจในการสร้างสรรค์งาน คือ การแสดงภายในร้านอาหาร และร้าน

หนังสือ อีกทั้งการแสดงภายในตึกโบราณอันเป็นสถานที่ราชการอย่าง โรงเรียนการช่างทหารบก (วังของกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญเดิม) หรือ ทำการของพุทธสมาคมฯ (วังของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามนัสสวาสดี สุขสวัสดิ์ เดิม)

แม้ว่าการจัดเทศกาลละครจะมีเจตนาอันดีที่ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ศิลปินได้มีพื้นที่แสดงผลงาน แต่ลักษณะของพื้นที่แสดงที่เป็นร้านค้า ตึกราชการ มิได้เป็นพื้นที่อันถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเอื้อต่อวัตถุประสงค์ของการแสดงละครเวทีปัจจัยดังกล่าวนี้ กลับกลายเป็นโจทย์สำคัญซึ่งท้าทายยิ่งสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินที่จะทำให้ผลงานมีรูปแบบน่าสนใจและเหมาะสมกับบริบท จึงนำไปสู่ปัญหาคำวิจัยในการศึกษาว่าศิลปินมีการใช้พื้นที่การแสดงในกระบวนการสร้างสรรค์อย่างไร ซึ่งผลของการวิจัยชิ้นนี้จะเป็นเสมือนกับข้อพิสูจน์ว่าศิลปินนั้นยอมมีวิถีทางออกสำหรับตัวเองเสมอในการสร้างสรรค์งาน และการจัดการแสดงนั้นสามารถทำได้ในทุกที่ที่ราบใดที่มีผู้แสดงและผู้ชม แต่องค์ประกอบอื่นๆของการแสดงเช่นการใช้พื้นที่หรือฉากนั้น เป็นสิ่งที่ท้าทายความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินทั้งหลายในการสร้างพลังให้ผลรวม (Total Effect) ของละครนั้นเกิดขึ้น รวมถึงเมื่อศึกษาแนวทางของละครในฐานะของกระบวนการสื่อสารหนึ่งในนิเทศศาสตร์ซึ่งมิได้สนใจเพียงตัวศิลปินและกระบวนการสร้างสรรค์งานเพียงเท่านั้น สิ่งสำคัญคือผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้รับสารอันหมายถึงผู้ชมว่ามีความรู้สึก หรือมีทัศนคติที่เปิดใจยอมรับต่อการสร้างสรรค์แสดงในพื้นที่ดังกล่าวเช่นไร

สิ่งที่น่าสนใจในอีกประการหนึ่งสำหรับผู้รับสารหรือผู้ชมนั่นคือ วัฒนธรรมการรับชมการแสดงตามแบบของไทยที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมการรับชมของต่างประเทศ กล่าวคือ โลกของการแสดงและคนดูมีความคาบเกี่ยวกันสูง ต่างจากวัฒนธรรมตะวันตกที่สร้างโลกของการแสดงแยกออกจากคนดูอย่างชัดเจน การดูละครตามแบบตะวันตกนั้นคนดูจะต้องซ่อนการมีอยู่ของตนเองไว้ เพื่อมิให้ตนเองไปทำลายหรือแทรกแซงโลกสมมติที่เกิดขึ้นบนเวทีแสดง ต่างจากวัฒนธรรมการรับชมของคนไทยอย่างเช่น ลิเก ที่คนดูสามารถเปิดเผยความรู้สึกร่วมที่มีต่อละคร อีกทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดเรื่อง เช่น การที่นางเอกจะฆ่าตัวตายนั้นก็ต้องคำนึงถึงความอาลัยอาวรณ์ของผู้ชมในขณะนั้นด้วย หรือในฉากที่สามารถเรียกเสียงเฮจากคนดูด้วยการที่พระเอกลงจากเวทีร้องเพลงเกี่ยวพาราสีผู้ชม เป็นต้น ดังนั้น เวทีการแสดงของไทยจึงมิได้จำกัดอยู่แคบๆภายในโรงละครตามแบบตะวันตก แต่เวทีหมายรวมถึงทั้งหมดที่ปรากฏอยู่กับสายตาผู้แสดงและผู้ชม หรือหมายถึงทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในความรับรู้ของผู้ชม ทั้งการแสดงบนเวที คนดูที่นั่ง

ถัดไป หรือรถเข็นขายอาหารที่อยู่โดยรอบ หรือพื้นที่ที่จัดแสดงเช่น การแสดงในชุมชน หรือประชาคมต่างๆที่มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชน ดังเช่น ประชาคมบางลำพูที่มีเส้นทางประวัติศาสตร์ด้านศิลปะการแสดง เช่นเป็นต้นกำเนิดคณะลิเกหอมหวาน เป็นจุดแรกเริ่มของการก่อตั้งวงปี่พาทย์หลากหลายคณะ ฯลฯ ทุกสิ่งที่กล่าวมาล้วนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการรับรู้ตามวัฒนธรรมการรับชมแบบของไทย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538:82-84)

ในอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือปัจจุบันนั้นสื่อผสมประเภท มัลติมีเดีย ได้เข้ามามีบทบาทในการสื่อสารบริบทต่างๆมากขึ้นไม่ว่าจะเป็น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด(Event), สื่อเพื่อการศึกษา รวมทั้งมีแนวโน้มที่ศิลปินเลือกมาใช้ในการสร้างสรรค์งานประเภทละครร่วมสมัย หรือศาสตร์ของการสื่อสารการแสดงที่เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นแนวทางที่มีความน่าสนใจถึงการศึกษา รูปแบบ ประเภทของสื่อมัลติมีเดีย (เช่น ภาพนิ่ง, เคลื่อนไหว ฯลฯ) อีกทั้งบทบาทของมัลติมีเดียที่ได้มีการนำมาใช้สำหรับงานประเภทสื่อสารการแสดงว่ามีลักษณะเฉพาะอย่างไร ซึ่งจะมีผลต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์กับสื่อประเภทศิลปะการแสดงร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นที่แสดงภายในประชาคมบางลำพู (สถานที่จัดงานเทศกาล ละครฯ) อันได้แก่ ร้านอาหาร , ดิกราชการ , สวนสาธารณะ ,เวทีกลางแจ้ง ฯลฯ ว่ามีความสัมพันธ์ต่อการสร้างสรรค์งานละครเวทีร่วมสมัยอย่างไร
2. เพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยใดในการนำสื่อสมัยใหม่ประเภทมัลติมีเดีย มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์งานของนักสื่อสารการแสดงร่วมสมัย อีกทั้งมีรูปแบบและบทบาทในการนำไปใช้อย่างไร
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ชมที่มีต่อการใช้พื้นที่และมัลติมีเดียในละครเวทีร่วมสมัย

คำถามนำวิจัย

1. พื้นที่แสดงภายในประชาคมบางลำพู (สถานที่จัดงานเทศกาล ละครฯ) อันได้แก่ ร้านอาหาร, ดิกราชการ , สวนสาธารณะ ,เวทีกลางแจ้ง ฯลฯ มีความสัมพันธ์ต่อการสร้างสรรค์งานละครเวทีร่วมสมัยอย่างไร

2. การนำสื่อสมัยใหม่ประเภทมัลติมีเดีย มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์งานของนักสื่อสารการแสดงร่วมสมัยนั้นมีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ของศิลปิน อีกทั้งมีรูปแบบและบทบาท ในการนำสื่อมัลติมีเดียมาใช้อย่างไร
3. ทักษะของผู้ชมที่มีต่อการใช้พื้นที่และมัลติมีเดียในละครเวทีร่วมสมัยเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษา

1. การสร้างสรรค์งานภายในพื้นที่ของประชาคมบางลำพูอัน ได้แก่ ร้านค้า, ร้านอาหาร, ดิโกโบราณ , สถานที่ราชการ , รอบสวนสาธารณะ และ เวทีกลาง ป้อมพระสุเมรุ และการใช้สื่อ ประเภท มัลติมีเดีย ของนักสื่อสารการแสดงร่วมสมัย ที่แสดงผลงานในเทศกาลละครกรุงเทพฯ (Bangkok Theatre Festival) โดยจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ .2549
2. ทักษะของประชาชนทั่วไปที่มีต่อการใช้พื้นที่การแสดง การรับรู้สื่อประเภทมัลติมีเดีย ของนักสื่อสารการแสดงร่วมสมัย ที่แสดงผลงานในเทศกาลละครกรุงเทพฯ (Bangkok Theatre Festival) โดยจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ .2549

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่	หมายถึง บริเวณจัดการแสดงละครเวทีร่วมสมัย ซึ่งมีการจัดวางองค์ประกอบของฉากในเชิงปริมาตร และการจัดวางองค์ประกอบบนเวที อย่างมีความหมาย รวมถึงสภาพแวดล้อมบริเวณรอบสถานที่
มัลติมีเดีย	หมายถึง ประเภทของสื่อสมัยใหม่ที่มีการผสมผสาน ระหว่างภาพกราฟิกส์

ภาพเคลื่อนไหว เสียง และตัวหนังสือ นำเสนอผ่านฉายจอภาพขนาดใหญ่ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ละครรูปแบบร่วมสมัย ตามแต่ วัตถุประสงค์ของนักสื่อสารการแสดง

คณะละคร หมายถึง กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเพื่อสร้างสรรค์ละครเวทีร่วมสมัย

ละครเวทีร่วมสมัย หมายถึง การแสดงละครที่จัดขึ้นในงานเทศกาลละครกรุงเทพ ซึ่งจัดขึ้นใน ระหว่างวันที่ 11 – 26 พฤศจิกายน 2549 (เฉพาะ เสาร์-อาทิตย์)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ในเชิงวิชาการด้านสุนทรียนิเทศศาสตร์ ที่รวบรวมองค์ความรู้ในทางปฏิบัติของกระบวนการสร้างสรรคงานของคณะละครเวทีร่วมสมัยที่เกิดขึ้นจริง ผลงานการวิเคราะห์ ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักแนวคิดและทฤษฎีด้านละคร อัน จะเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ และเป็นประโยชน์แก่นักวิจัยรวมถึงนักวิชาการ ด้านการละครรุ่นต่อไป
2. ประโยชน์ในเชิงวิชาชีพด้านการประยุกต์ใช้ โดยงานวิจัยนี้ทำให้ได้ทราบถึง กระบวนการสร้างสรรคงานสื่อสารการแสดงในพื้นที่ซึ่งมิได้ถูกสร้างมาตรงตาม วัตถุประสงค์การแสดงเชิงละคร อีกทั้งการนำสื่อมัลติมีเดียมาใช้ในการ สร้างสรรคงานของคณะละครเวทีร่วมสมัย รวมถึงทราบทัศนคติของผู้ชมที่มีต่อ พื้นที่ในการแสดงและการใช้สื่อมัลติมีเดีย อันจะเป็นแนวทางนำไปสู่ทางเลือก และการประยุกต์พื้นที่การแสดงและการเลือกใช้สื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักการ ละครรุ่นต่อไป